

In memoriam

Tomislav Bužančić (1935.- 2017.)

Sanjao sam da je život radost,
probuđen, shvatih da je život zadaća,
posvetih joj se, i gle, radost nađoh u zadatku
Rabindranath Tagore

Nedavno je tiho otišao Tomislav Bužančić, utemeljitelj i dugogodišnji glavni urednik časopisa *Klesarstvo i graditeljstvo*. Rodio se 1935. u Splitu u obitelji Mihovila Bužančića i Margarite rođ. Visković. U kući na rubu Marjanske šume i na majčinom otoku Hvaru osluškivao je život, raznolikost oblika i zvukova prirode. Zarana je dobio dobru glazbenu poduku, a pohađao je Klasičnu gimnaziju u Splitu te maturirao 1953. godine. Ipak, u dilemi između glazbe i matematike, prevladala je ova druga, te je upisao Građevinski odsjek Arhitektonsko-građevinsko-ge-

odetskog fakulteta u Zagrebu, diplomiravši 1961. godine.

Od 1962. do 1967. radio je u industriji kamena u Splitu, u Odjelu za razvoj, te kao mladi inženjer odlazi u Pučišća gdje se u kamenolomu upoznaje s tradicionalnim metodama branja i klesarske obrade kamena što je bilo od temeljnog značenja za njegov životni poziv. Dugo je bio nezaboravan njegov dolazak brodom u Pučišća s mladom obitelji, koncertnim klavirom i dragocjenim teretom knjiga. Život na otoku pretvorio se u uzajamnu ovisnost. On je posvojio otok, ali Otok je zavladao njime u tolikoj mjeri da je smatran Bračaninom.

Slušao je iskustvene mudrosti starih klesara i promatrao svijet sazdan od kamena i njegove labirinte – od pašarina do gotovo laserski isječenih blokova, iz onih dubokih podzemnih bazena izrezanih u brdu ispod razine mora. Reambulirao je stare ugase kamenolome u uvalama neposredno uz morską obalu, kao i rimske kave oko Škripa iz kojih su se blokovi polako spuštali rampama do luke Splitska. Promatrao je organsku strukturu bračkih sela i naselja, neobične oblike kuća s oblim pročeljima prilagođene morfologiji, nizanje građevina na osojnim stranama brda kao i prednosti sjenovitih predjela.

U Odjelu za razvoj u industriji kamena radio je na unapređenju tehnologije proizvodnje kamena u arhitekturi. Važniji radovi iz prvog boravka na Braču odnose se na sistematizaciju u proizvodnji kamena za industrijsku proizvodnju, istraživanju izrade i primjene armiranih kamenih elemenata (armirane montažne stepenice), kao i serijsku proizvodnju kamenih prozorskih klupica s osiguranjem vodonepropusnosti.

Kratko se vraća u rodni grad i radi kao nastavnik u Graditeljskom školskom centru u Splitu (1967. – 1970.). U tom je razdoblju za Udruženje kamenara Jugoslavije (KAMERGRAN) izradio studije o primjeni kamena u graditeljstvu i primjeni kamena u suvremenim montažnim i industrijskim sistemima građenja. Također je kroz prijevode tehničkih propisa nastojao ukazati na suvremenu međunarodnu legislativu u industriji kamena.

Na poziv Ive Marinkovića, opet dolazi na Brač u projektnu organizaciju „Graditelj“ u Supetru u kojoj je od osnutka direktor i vodeći projektant (1970. – 1985.).

„Graditelj“ je osnovan s nakanom da se različitost problematike manjih naselja na otoku vodi i proučava *in situ*, kako bi se obuhvatio kontinuitet procesa urbane transformacije. Kroz tih petnaest godina organizacija je postala značajan faktor u uređenju otoka i razvila se u izvanredno ekipiran projektni ured, koji je ostavio snažan utjecaj i u današnjoj slici naselja i u očuvanosti obale i kraolika. Bez pretjerivanja može se reći da je Brač bio urbanistički najbolje regulirani otok na našoj obali, a pravilno utemeljena prostorna politika osjeća se do danas.

O njegovu djelovanju piše povjesničar umjetnosti i likovni kritičar Vlado Bužančić (1985.): „Prilične zasluge za to ima graditelj Tomislav Bužančić, i svi oni koji su ga znali podržati, shvatiti, i još bolje uputiti. Brač ima sreću da posjeduje ljude koji ga poznaju i pametno vole i vode ...“.

Za Tomislava Bužančića to je bilo najplodnije razdoblje rada. Vodio je izradu niza provedbenih urbanističkih planova, sudjelovao u izradi svih gradskih planova, kao i provedbenog plana općine. Istražujući opće zakone u strukturi i razvoju naselja, počeo je proučavati i novu arhitekturu i urbanističku tipologiju i morfologiju. Na temelju tih snimanja izradio je niz projekata za objekte raznih namjena u arhitekturi stambenih objekata individualnog i kolektivnog stanovanja, tako i niza društvenih objekata, dječjih vrtića, hotela, hotelskih naselja i zgrada kulturološke namjene.

Iako je izradio više od 200 projekata za obiteljske kuće na području otoka Brača i Splita, među važnije projekte ubrajaju se: Upravna zgrada „Elektrodalmacije“ u Supetru, idejni projekti turističkih naselja i gradova Pasike u Milni, Dramotinja u Povljima, Potočine u Bolu, naselje „Ružmarin“ u Selcima, gradski hotel „Aquila“ u Pučišćima, Dom kulture u Pučišćima, dječji vrtići u Bolu, Supetru i Pražnicama, ACY-marina u Milni, „Kaštil Jela“, HT-kompleks visoke kategorije u Milni.

Radio je na izradi prostorno-planske dokumentacije. Spomenimo najvažnije: PUP istočnog dijela Supetra (1972.), PUP Mirca (1976.), PUP zapadnog dijela Milne (1977.), PUP Vrboske (1976.), PUP marine u Milni (1983.), PUP Supetra

(1977.), PUP predjela Blato u Bolu, PUP Bobovišća (1975.), Urbanistički projekt turističkog grada Pasike u Milni (1978.) kao i niz manjih provedbenih urbanističkih planova.

Napisao je više stručnih i teoretskih radova u vezi s izradom urbanističkih uvjeta i provedbenih planova na području Općine Brač (1973.), o metodi određivanja uvjeta lokacije putem građevnog prostora parcela što je znakovito nazvao „Graditi na otoku“. To je metoda kojom se problemi lokacije sagledavaju u okviru dugogodišnjeg procesa razvoja naselja. U studiji *Temeljni principi u strukturi naselja* (1983.) objašnjava biološke zakonitosti u životu i strukturi grada: princip organskog rasta, jedinstvo dijelova i cjeline, principe jedinstva jezika graditeljstva sredine, jedinstvo gradiva i mjesta, polagani rast, regulirani preobražaj i sudjelovanje građana u razvoju naselja, te tradiciju koja predstavlja dio procesa kojim se prošlost nasljeđuje u budućnosti. U studiji *Turistički Bio-grad Supetar* (1985.), predloženoj Privrednoj komori za Dalmaciju i S. O. Supetar, prikazao je model turističkog grada koji u sebi sadrži potencijal za razvoj živog kompleksnog grada. Projekt je zamišljen kao način suprotstavljanja depopulaciji izvangradskih područja, naročito otoka. U magistarskoj radnji *Zaštita ambijentalnih vrijednosti graditeljstva otoka Brača* (1985.) objašnjava oblikovne i tipološke karakteristike naselja i njihova kasnijeg razvoja te istražuje metode očuvanja graditeljske kulture kao načina očuvanja kulturnog identiteta sredine. Uspostavio je teoretski i metodološki pristup revitalizaciji kamenoklesarskog obrta na otoku Braču, posebno u uzajamnoj povezanosti kamenoklesarske škole i industrije kamena. U predavanjima „Graditeljska kultura malih urbanih sredina“ (1978.) istaknuo je nastanak čuvanja graditeljske kulturne sredine u projektima novih objekata i naselja dok je u „Jeziku graditeljstva“ (1981.) prikazao interpolacije novih objekata u starom tkivu naselja uz objašnjenje teoretskih pretpostavki. Proučavanjem složene strukture Pustinje Blaca nastala je studija o organskoj strukturi ovog sklopa (1982.).

Smatrao je kvalitetnu arhitektonsku dokumentaciju dragocjenim vidom očuvanja graditeljske baštine što je poticano i na lokalnoj razini (Pustinja Blaca, Pustinja Dračeva luka, Pustinja Dutić, zaselak Nagorinac i dr.), a stotine minijaturnih crteža-skica svakodnevno je donosio obilazeći otok. U projektima konzervatorske prezentacije kasnoantičkih lokaliteta na Braču sudjelovao je stručnim projektiranjem kamenarskih elemenata (Lovrečina, Postira, Bol) te rekonstrukcijom dijelova arhitektonske plastike i pločnika (Trogir, Čiovo).

Preko Republičkog zavoda za tehničku suradnju SRH odlazi u Alžir 1988. godine za rad na urbanim rekonstrukcijama, primjeni kamena i revitalizaciji gradskih naselja. Sjeverna je Afrika bila njegov trajni predmet mladenačkih maštanja i nadahnuća pa je ovo kratko putovanje kroz pustinju bilo povod za sređivanje znanja i ulazak u ravnotežu zrele dobi.

Velik dio svoje energije i znanja posvetio je podučavanju mladih klesara kako bi, usprkos suvremenom branju blokova, sačuvali znanja tradicionalne ručne obrade kamena. Uz primjenu suvremenih strojeva, ostvario je programe za totalnu

iskoristivost kamenog bloka, izvlačeći monolitne stupove iz njegove jezgre poput sočne srčike. Bilo je to iskustvo starih bračkih kamenara što su iz nutrine kameni-
ca izvlačili pragove smanjivši u potpunosti odbačeni materijal.

Za Tomislava Bužančića Pučišća su uvijek ostala prvo mjesto fascinacije ka-
menom. Ovaj „igrač kamenim blokovima“ tu je upoznao radost stvaranja i osluš-
kivanja prirode, proučavanja proporcija i sklada s krajolikom što je u jednakoj
mjeri znao prepoznati u zvučnosti i ljepoti jezika, kamene arhitekture i glazbe.

Vanja Kovačić